

Egy tudományos életmű tiszteletére

*Pusztai Gabriella, Engler Ágnes, Hrabéczy Anett, Bencze Ádám:
Mesterség és intelligencia az oktatáskutatásban*

A kötet Kozma Tamás oktatáskutató, tanár, a Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Doktori Program alapítójának 85. születésnapja alkalmából készült. A *Mesterség és intelligencia az oktatáskutatásban* című kötet szerkesztői Kozma Tamás munkássága előtt tisztelnek. A kiadványt a Debreceni Egyetem Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet munkatársai állították össze: Pusztai Gabriella, Engler Ágnes, Hrabéczy Anett és Bencze Ádám.

A hat évtizedes szakmai munkásság előtti tisztelet már a bevezetőben érezhető. Ebben a részben kerül tisztázásra a mű címe is: *Mesterség és intelligencia*. Előbbi Kozma Tamás mesterségére, az oktatáskutatásra irányul. Kutatási eredményei ugyanis megkerülhetetlenek, ha értelmezni szeretnénk a magyar oktatáspolitikai elmúlt ötven évben bekövetkezett változásait. Utóbbi pedig a professzor úr személyében megtestesülő kognitív képességek, az érzelmi intelligencia és a mentális kapacitás, valamint a megértésre törekvő attitűd egy magas fokát hivatott jelölni, hiszen tanárként igyekezett ezekkel a tulajdonságokkal a hallgatóit is felruházni.

A könyv szerkezetét tekintve három nagy egységre osztható, amelyek Kozma Tamás tudományos életművéhez kapcsolódnak. Az első tematikus egység a *Közoktatáspolitikai és tanulói eredményesség* címet kapta, amelyet hat, a közoktatási változások elemzésével foglalkozó tanulmány alkot. Rébay Magdolna tanulmányában olvashatunk a reformátusok, Orosz Ildikó és Pallay Katinka írásában pedig a kárpátaljai magyarok közoktatáshoz való

jogáról és hozzáféréséről. Rébay Magdolna a Tiszánineni Református Egyházkerület 1933 és 1946 közötti tanácsülési és közgyűlési jegyzőkönyveinek kvalitatív elemzését ismerteti. Az Orosz és Pallay szerzőpáros a 2017-es oktatási törvény hatásait ismertetik az ukrainai kisebbségi oktatásra.

Fehérvári Anikó és Széll Krisztián, valamint Varga Aranka és Híves Tamás tanulmányaikban a hátrányos helyzetű tanulókról írnak a mérési eredmények és a statisztikai adatok tükrében. Fehérvári Anikó és Széll Krisztián a PISA mérésekre támaszkodva mutatják be, hogy az iskola lehet-e eredményes és egyúttal méltányos is. Eredményeik szerint egyértelműen igen a válasz. Varga Aranka és Híves Tamás vizsgálata a hátrányos helyzetű tanulók helyzetét kívánja komplex módon bemutatni, ehhez a rendelkezésre álló összes lehetséges adatbázist és a terepmunka kínálta lehetőségeket használták.

Bacsikai Katinka és Ceglédi Tímea tanulmánya arra a megállapításra jutott, hogy a református iskolákban tanulók családi háttere és a reziliens diákok aránya is egyaránt magas. Elemzésükhöz a 2019. évi országos kompetenciamérés hatodik osztályos adatbázisát használták. Józsa Krisztián és Podráczky Judit az óvoda-iskola átmenet témáját járja körül, és mutatja be a legfrissebb kutatási eredményeket, az iskolaérettség-vizsgálatok jellemzőit, valamint a legfontosabb jogszabályi változásait.

A második tematikus egység a *Felsőoktatás és felnőttképzés* címet viseli, és tíz tanulmányt foglal magába. Hrubos

Ildikó a felsőoktatás változásából adódó hallgatói igények nemzetközi trendjeit fogalmazza meg. Kovács-Nagy Klára, Hideg Gabriella és Moravec Marianna tanulmányában már az oktatók jelentik a vizsgálódás tárgyát. A kutatók által megfogalmazott hipotézisek részben vagy egészben beigazolódtak, miszerint az oktatói teljesítményre negatív hatással van a teljesítményértékelésből fakadó stressz. Polónyi István az MTA kereshető, köztestületi tagokat és akadémikusokat tartalmazó adatbázisát elemezte, és ez alapján fogalmazott meg következtetéseket a neveléstudomány helyzetével kapcsolatban. Brezsnay László a Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszékének történetét foglalja össze. A tanulmány a tanszék vezetőinek bemutatására fókuszál, kiemelve, hogy az egyes vezetők hogyan oldották meg a különböző feladatokat, és milyen elképzeléseik voltak. Teperics Károly, Márton Sándor és Czímre Klára, valamint Dusa Ágnes Réka és Dabney-Fekete Ilona Dóra a külföldi tanulók magyarországi beilleszkedésével és mobilitásával foglalkoztak. Az utóbbi szerzőpáros eredményei rámutattak, hogy a magyar kultúra iránti érzékük alapján különböző klaszterekbe lehet csoportosítani a hallgatókat. Pusztai Gabriella, Hrabéczy Anett és Csók Cintia a lemorzsolódás közelébe került magyarországi hallgatókkal kapcsolatban fogalmazták meg gondolataikat. A szerzők rámutattak a felsőoktatási karrierutak akadályaira, nehézségeire, amelyek a lemorzsolódás irányába vezethetnek. Molnár Ernő egy kisvárosi felsőoktatási intézmény gazdasági környezetre gyakorolt hatását vizsgálja. Márkus Edina a felnőttképzés lényegi részét, a társadalmi és gazdasági beágyazottságát tárja fel. Erdei Gábor a munkahelyi tanulásban bekövetkezett paradigmaváltással foglalkozik.

A harmadik tematikus egység a *Közöségi tanulás és művelődés* témakörét öleli fel, és nyolc tanulmányt tartalmaz. Kéri Katalin, valamint Engler Ágnes, Bencze Ádám és Markos Valéria írásaiban a családi nevelés történetét, a nemzeti azonosságtudat és a családtervek közötti kapcsolatot

vizsgálják. Engler és társai a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 és a Hungarostudy 2021 adatbázisok másodelemzésén keresztül mutatják be, hogy a nemzeti identitás és a gyermekvállalási hajlandóság között összefüggés mutatható ki.

Szintén a családdal kapcsolatban osztották meg gondolataikat Barabási Tünde és Stark Gabriella, akik az óvodáskorú gyermekek járványhelyzet alatti nevelésének akadályaira fókuszáltak. Jancsák Csaba a társas tanulás egy lehetséges formájáról, a diákönkormányzati részvételről vázol fel egy képet a tanulmányában. A kutató arra volt kíváncsi, hogy a tanulók milyen feladatok megoldását várják a diákönkormányzattól.

Buda András a technológiai fejlődés és a szocializáció digitalizálódása közötti különbségekre és azok jellemzőire koncentrált. Eredményei szerint a technológia fejlődése új típusú ismereteket követel meg, korszerű tudást eredményez, az iskola viszont csak lassan tud igazodni a változó körülményekhez. Bocsi Veronika a fiatalok olvasási szokásait, annak változásait és a változások hátterében álló lehetséges okokat mutatja be. Váradi Judit és szerzőtársai szakirodalmi áttekintést készítettek a zenei és érzelmi nevelés összefüggései kapcsán. Juhász Erika és Fintor Gábor tanulmányának középpontjában a kultúrafogyasztás áll, valamint annak járványhelyzet alatti változása. Eredményeik szerint a pandémia hatására tovább csökkent a kultúrafogyasztás. A leggyakoribb szabadidő-eltöltési helynek a kávézók vagy házi bulik számítanak, az operába és a hangversenyre járók aránya viszont csekély.

A könyv könnyen olvasható, jól elkülöníthető a benne megjelent tanulmányok. Pusztai Gabriella mint a kötet egyik szerkesztője már a bevezetőben igyekszik összefoglalni a főbb tartalmi pontokat, ezzel is segítve az átláthatóságot. A mű tanulmányozása közben számtalan ábra, táblázat és diagram jelenik meg, amelyek segítségével a kutatások folyamata és eredményei követhetők nyomon. A kötet borítója a digitalizáció jegyeit hordozza magában. Egy digitális eszköz mellett a

különböző alkalmazások és közösségi oldalak piktogramjai is megtalálhatók. A hátlapon olvashatjuk a cím magyarázatát, egyben összekapcsolva azt a mű jelentőségével:

„A mesterség az, amit mesteri szinten vagyunk képesek művelni” (Pusztai és mtsai, 2024)

„A kötet címében jelzett intelligencia a szó szakmai definíciója szerint értendő jelen esetben, vagyis a kognitív képességek, az érzelmi intelligencia és a magas szintű mentális kapacitást és megértést tükröző magatartások kombinációjára gondoljunk” (Pusztai és mtsai, 2024)

Összességében elmondható, hogy a kötetben megjelent tanulmányok témája szerteágazó, de azokról egységesen kijelenthető, hogy számos szálon kapcsolódnak Kozma Tamás munkásságához. A kötetben helyet kapó sokszínű vizsgálódásoknak köszönhetően a kiadványt haszonnal forgathatják az elemzők, kutatók, akik megismerhetik a vizsgált területek legújabb eredményeit, tendenciáit. Az elemzők mellett a döntéshozóknak, fenntartóknak is releváns adatokkal szolgál a hátrányos helyzetű, valamint a református és a határon túli magyar tanulókra nézve is. Az egyes tanulmányok összevetése vagy éppen egyetlen kutatás tanulmányozása miatt ajánlható a kötet az oktatáskutatók, a pszichológusok vagy

éppen a neveléstudományi szakemberek részére. Kiváló választást jelent azoknak az egyetemistáknak is, akik a megjelent témák valamelyikében kutatnak, de a tanárszakos hallgatóknak is hasznos lehet. A munkaerőpiac számára leginkább Erdei Gábor tanulmánya lehet tanulságos a munkahelyi paradigmaváltás témája miatt.

Összességében javasolható minden oktatási intézményben dolgozó számára a hátrányok leküzdésének elősegítése céljából, így tehát hasznos lehet a pedagógusgyakornokok, a különböző segítő szakemberek, mint a fejlesztő- vagy gyógypedagógusok, iskolapszichológusok, pedagógiai asszisztensek vagy éppen a családsegítők számára. A döntéshozók, többek között a rektorok, dékánok és oktatásszervezők részére a hátrányok leküzdése mellett a tendenciák megfigyelése és azok alapján a döntések meghozatala miatt lehet tanulságos az írás. Végezetül pedig minden olyan szakember számára tanulságos lehet a kötet, akik bármely megjelent területnek a művelői, vagy hatásuk van azokra.

Pusztai, G., Engler, Á., Hrabéczy, A. & Bencze, Á. (2024). *Mesterség és intelligencia az oktatáskutatásban*. CHERD-Hungary.

Peres István Péter

Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar
Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet

Irodalom

Magyar Tudományos Művek Tára Utolsó megtekintés: 2024.11.18.

Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD) <https://cherd.unideb.hu/> Utolsó megtekintés: 2024.11.18.

Bemutakozás – MTA-DE-CSAládok és TanárOK Kooperációja Kutatócsoport | Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet. <https://ni.unideb.hu/bemutakozas-mta-de-csaladok-es-tanarok-kooperacioja-kutato-csoport> Utolsó megtekintés: 2024.11.18.